

ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖА, ЩО ЄДНАЄ УКРАЇНУ, ЄВРОПУ, СВІТ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Харитонova Олена Іванівна

*д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрН України,
зав. кафедрою права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОНЦЕПЦІЙ

Актуальність звернення до проблематики особистих немайнових прав особи у сфері права інтелектуальної власності зумовлена як зростаючим інтересом до особистих немайнових прав особи у цивільному праві взагалі, так і до відповідної проблематики, пов'язаної з реалізацією особою її творчої дієздатності. В Україні триває процес розбудови правової держави, що набув нового поштовху у зв'язку із підписанням угоди про асоціацію з Європейським Союзом. У Преамбулі та Розділі I «Загальні принципи та цілі» цієї Угоди з боку ЄС визнається європейський вибір та європейські прагнення України як європейської країни, що поділяє з ЄС спільну історію і спільні цінності, закріплюються основні принципи, які лежатимуть в основі асоціації, насамперед, забезпечення прав людини та основоположних свобод, повага до принципу верховенства права, дотримання принципів суверенітету та територіальної цілісності, не порушення кордонів і незалежності. Розділ IV Угоди деталізує ці положення у сфері торгівлі і питаннях, пов'язаних з нею. Зокрема, вони стосуються адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних стандартів ЄС. Таким чином, гармонізація законодавства України з правом Євросоюзу є однією з важливих умов поглиблення співпраці нашої країни з європейськими інтеграційними організаціями та його державами-членами. Вона створює необхідні передумови для переходу до наступних стадій інтеграції, включаючи членство України в ЄС. По-перше – це приєднання до міжнародно-правових документів, які закріплюють міжнародні стандарти у певній галузі. По-друге – ухвалення національних правових актів, положення яких відповідають нормам права ЄС. Врегулювання відносин щодо прав інтелектуальної власності посідає в цьому процесі не останнє місце.

Ще Загальна Декларація прав людини і громадянина, прийнята в 1948 р. Генеральною Асамблеєю Об'єднаних Націй, в ст. 27 визнала за авторським правом статус основоположного права, оскільки будь-яка людина володіє правом вільно брати участь в культурному житті співтовариства, насолоджуватися мистецтвом, брати участь в науковому прогресі і користуватися благами, що є його результатом. Кожен має право на охорону своїх особистих немайнових і майнових інтересів, що походять від будь-яких наукових, літературних і художніх творінь, автором яких він є.

Право інтелектуальної власності як моральне, немайнове, насамперед, право сформувалося у Франції. Юридична концепція авторського права ґрунтується на тому, що твір є втіленням, віддзеркаленням особистості автора, у зв'язку із чим характерним є визнання прав автора немайнового, особистого характеру. Особисті немайнові права визнаються вічними й невідчужуваними, а авторське право визнається природнім правом людини. Моральне право, відповідно до французької концепції – це особистість автора, втілена в праві власності (тобто творі), яка може бути залишена після смерті автора. Вона нероздільна з автором, але залишається після нього [1, с. 55]. Автор є ключовою фігурою у відносинах права інтелектуальної власності, саме йому належить найбільш повна сукупність прав на твір. Автор може бути тільки фізичною особою, а не юридичною, тобто в кожному разі це не асоціація, не товариство, не фірма. Юридичні особи в цьому випадку можуть виступати як такі, яким відступили ці права. У континентальних країнах у творця навіть за контрактом не можна відняти його якості автора [2, с. 262]. Автор має право контролювати використання результату його інтелектуальної праці. Ще однією характерною рисою є встановлення принципу автоматичної охорони об'єкта авторського права, відповідно до якого авторське право виникає з моменту створення твору, а не з моменту його реєстрації, до того ж незалежно від того, чи був твір опублікований, оприлюднений або доведений до загальної відомості. Автор твору (*seigneur de l'esprit*) тільки в чинність факту його створення має відносно цього твору виключне право нематеріальної власності, яке може бути протипоставлене будь-якій особі. Це право включає елементи інтелектуального, морального й майнового характеру. Що стосується моральних (немайнових) прав, автор має право на повагу свого імені, свого авторства й свого твору. Це право пов'язане з його особистістю; воно вічне, невід'ємне й невідчужуване. Разом з тим, у випадку смерті автора воно передається його спадкоємцям. Тільки автор має право оприлюднити свій твір, він визначає спосіб оприлюднення й установлює умови такого оприлюднення. Крім того, автор має право

на вилучення або на відкликання свого твору, незважаючи на поступку права його використання й навіть після його публікації [3].

Базовою передумовою англо-американської системи копірайт є її орієнтація на охорону твору як ординарного майнового блага, що саме по собі заперечує можливість існування якихось особистих немайнових прав автора. Твір розглядається як звичайний об'єкт майнового обігу, а тому, передаючи права на твір третім особам, правовласник втрачає будь-який зв'язок з ним [4, с. 23].

Система «copyright» заснована на зовсім іншому принципі, основний акцент тут зроблений на економічній стороні проблеми. Моральні права займають у ній незначне місце, та й сам автор не є ключовою фігурою відповідних відносин. Тому немає настільки чітко прописаних авторських прав, як у континентальній Європі [5, с. 246].

Оскільки англо-американське право («copyright») має комерційну орієнтацію, тому характеризується більш широким характером у тому, що стосується особистих прав, які визнаються, і в більш широкому змісті в тому, що стосується, з одного боку, об'єкта захисту (оскільки воно не обмежується творами, традиційно обумовленими в якості літературних, наукових, театральних, музичних творів, творів мистецтва або аудіовізуальних творів, що відрізняються оригінальністю або тих, що відображають особистість, автора, а застосовується також до звукових записів або фонограм, радіопередач – включаючи телебачення – і програмам, розповсюджуваним по кабелю, а також типографському оформленню видань) і осіб, віднесених до категорії первісних правовласників [6, с. 36].

Таким чином, метою copyright є захист прав, пов'язаних з діяльністю технічного й організаційного характеру, що не є інтелектуальним продуктом, властивим фізичній особі. Тому в країнах загального права юридичне поняття «автор» розглядається ширше, до них віднесені не тільки фізичні, але і юридичні особи. Так, по законодавству Англії, якщо твір створений або вперше опубліковане самим урядом або під його керівництвом, уряд є власником авторського права на такий твір. В Англії й США юридичні особи визнаються авторами твору, створеного їх службовцями в процесі трудової діяльності. Так, відповідно до Закону Великобританії про авторське право, промислові зразки й патенти від 1988 р. у випадку, якщо літературний, драматичний, музичний або художній твір (або фільм) створюється найманим робітником протягом строку його наймання, право першої власності на авторське право буде належати його роботодавцеві, якщо немає якихось угод про зворотнє [7, с. 373].

Література:

1. Едельман Б. Моральні права автора / Б. Едельман // Авторське право і суміжні права. Європейський досвід : У 2-х книгах / За ред. А.С. Довгерта. – Книга 2 : Виступи, статті європейських спеціалістів / Уклад. В.С. Дроб'язко. – Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 520 с.
2. Сірінеллі П. Європейська і міжнародна системи охорони авторських і суміжних прав / П. Сірінеллі // Авторське право і суміжні права. Європейський досвід : У 2-х книгах / За ред. А.С. Довгерта. – Книга 2 : Виступи, статті європейських спеціалістів / Уклад. В.С. Дроб'язко. – Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 520 с.
3. Еременко В.И. Законодательство об интеллектуальной собственности во Франции / В.И. Еременко // Законодательство и экономика. – 2010. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://base.consultant.ru>
4. Кашанин А.В. Обеспечение личного неимущественного интереса автора произведения в Великобритании и США / А.В. Кашанин // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2010. – № 2. – С. 23-39.
5. Люка А. Уніфікація режиму охорони авторського права і суміжних прав у рамках Європейського Союзу / А. Люка // Авторське право і суміжні права. Європейський досвід : У 2-х книгах / За ред. А.С. Довгерта. – Книга 2 : Виступи, статті європейських спеціалістів / Уклад. В.С. Дроб'язко. – Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 520 с.
6. Липчик Д. Авторское право и смежные права./ Д. Липчик. – М. : Ладомир, 2002. – 788 с.
7. Закон Великобританії про авторське право, промислові зразки і патенти (1988 р.). Витяги // Авторське право і суміжні права. Європейський досвід : У 2-х книгах / За ред. А.С. Довгерта. – Книга 1 : Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України / Уклад. В.С. Дроб'язко. – Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 520 с.

Позова Діна Дмитрівна

*к.ю.н., асистент кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КОНТРАФАКЦІЙ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Стан ефективності та адекватності захисту прав інтелектуальної власності в Україні, на жаль, має тенденцію до погіршення. Це, зокрема, підтверджується даними звіту «Special 301», який щорічно готується Офісом Торговельного представника США. У рамках перегляду «Special 301» у 2015 р. Україну хоча й було позбавлено ганебного статусу «пріоритетної іноземної країни» (Priority Foreign Country), проте включено її до переліку країн, які підлягають першочерговому нагляду (Priority Watch List). Відповідними індикатором при цьому виступає